

А.С. Таурбекова¹
Н.К. Толегенова²

¹ Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған, Қазақстан
² "Zerde.Didakt" ЖШС, Талдықорған, Қазақстан
(E-mail: ¹taurbekova71@mail.ru, ²zerde.tk@bk.ru)

Бастауыш сыныптардағы гуманитарлық пәндерге бағытталған жаңашыл тәсілдерді оқу үрдісіне енгізу

Аңдатпа. Мақалада гуманитарлық пәндерді оқытуда болашақ бастауыш сынып мұғалімдері оқушыларды сауатты оқуға үйретудің әдіс-тәсілдері сипатталған.

Дамыған 30 елдің қатарына ену мақсатында білім саласында түбегейлі реформалар жүргізілуде. Осыған байланысты мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылық деңгейін анықтайтын бірқатар халықаралық зерттеулерге қатысады.

Жақында PISA (2020) және PIRLS (2016) зерттеулері қазақстандық мектеп оқушылары мәтінмен жұмыс жасауда шетелдік құрдастарынан әлдеқайда артта қалғанын көрсетті. Бұл біздің студенттерде оқу дағдылары мен дағдылары жеткіліксіз дамығанын білдіреді. PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) бағдарламасы бастауыш сынып оқушыларына арналғандықтан, оны толығырақ қарастырайық. Осындай халықаралық зерттеулермен үйлесімді болу үшін болашақ бастауыш сынып мұғалімдері гуманитарлық пәндерді оқытуда мәтінмен жұмыс істеудің тиімді әдістерін меңгеруі керек.

Оқушыларды өмір бойы білім алуға бастауыш сыныптан бастап дайындау керек. Қазіргі ақпарат гасырында студенттердің ақпаратты сұрыптап, қажеттісін алуы, білімін жетілдіруі маңызды. Ол үшін болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін арттырып, оқу процесінде оқушыларды мәтінмен жұмыс істеуге үйрету қажеттілігі айтылады.

Авторлар жүргізген зерттеу негізінде мектеп оқушыларының мәтінмен жұмыс істеу қабілеті әлі толық қалыптаспағаны анықтаған.

Түйін сөздер: оқу сауаттылығы; функционалдық сауаттылық; мәтіндерді оқу; болашақ бастауыш сынып мұғалімі; гуманитарлық цикл пәндері; PIRLS.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2022-14-4-290-298>

Кіріспе

Қазақстан дамыған елдердің алдыңғы қатарына кіру мақсатында білім беру саласында түбегейлі реформалар жүргізуде. Осыған байланысты, соңғы жылдары еліміз мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылық деңгейін анықтайтын PISA, TIMSS, PIRLS сияқты білім саласындағы халықаралық зерттеулерге қатыса бастады.

PISA (2020) мен PIRLS (2016) жүргізген соңғы зерттеулер көрсеткендей, қазақстандық оқушылар жазба жұмыстарынан шетелдік құрдастарынан едәуір артта қалды. Бұл біздің оқушылардың оқу дағдыларының жеткіліксіз екендігін білдіреді. PIRLS (Progress in International Reading Literacy Research) бағдарламасы бастауыш сынып оқушыларына арналғандықтан, соны толығырақ қарастырайық. Мұндай халықаралық зерттеулерге сәйкес

келу үшін бастауыш сынып мұғалімдері гуманитарлық пәндерді оқытуда мәтін құрудың тиімді әдістерін меңгеруі тиіс.

«Функционалдық сауаттылық» ұғымына қатысты мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл [1], Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын [2], пәндік сауаттылық, функционалдық сауаттылық, оқытудың түпкі нәтижесі ретінде оқушылардың игерген құзыреттіліктеріне байланысты В. В. Давыдов, А. А. Леонтьев, Д. Б. Эльконин, В. А. Болотов, О. Е. Лебедев, И. А. Зимняя, А. К. Маркова, С. Г. Молчанов, Г. К. Селевко, В. В. Сериков, В. А. Сластенин, А. В. Хуторской, М. Ж. Жадрин, С. Д. Мұқанова, И. И. Бим, Ф. Ш. Оразбаева, Е. И. Пассов, В. Л. Ляховицкий, Н. Сауранбаев, С. Кеңесбаев, С. Жиенбаев, Т. Ахметов, Ғ. Беғалиев, А. Айдаров, Ж. Д. Адамбаева, Б. Б. Құлмағамбетова, К. Ы. Сариева, М. М. Артықовалар сияқты ғалымдар жүргізген зерттеулерді қарастыра келе, бүгінгі таңда отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектерінде «функционалдық сауаттылық» ұғымын қолдануда бірізділік жоқ екені байқалады [3, 66 б.]

Мысалы, М. А. Холодная «функционалдық сауаттылық» пен «түйінді құзыреттілік» ұғымдарын білім алуды жалғастыру үшін оқушы игеруі тиіс сапалық қасиеттер ретінде қарастырса, ал басқа зерттеушілердің ғылыми еңбектерінде «сауаттылық» ұғымы белгілі бір деңгейде тілдің грамматикалық нормаларына сай, оқу, дұрыс жаза алу дағдыларын игеру екендігі айтылады.

Авторлар жүргізген зерттеудің нәтижесінде офлайн форматында оқыған оқушылардың мәтінмен жұмыс жасай алу қабілеттерінің толыққанды қалыптаспағандығы анықталды. Сондай-ақ, авторлардың қатысуымен, оқушылар онлайн оқу форматына көшкен кезде де оқушылардың оқу сауаттылықтарын қалыптастыруға байланысты жұмыстар атқарылды. Зерттеу нәтижесінде мәтінмен жұмыстарды орындауда оқушылардың 36%-да ғана өзбетімен жұмыс жасау қабілеті қалыптасқандығын, ал 64% ата-анасының көмегіне сүйе-

нетіндіктері анықталды. Бұл – оқушылардың әлі де болса мәтінмен жұмыс жасау дағдылары толық қалыптаспағандығының айғағы. Осы сыныптардың мұғалімдеріне келесі оқу жылына ұсыныстар берілді. Олар төртінші сыныптың барысында қандай мәселелерге назар аударулары керектігі және PIRLS бойынша жоғары нәтиже көрсету үшін қандай жұмыстар жасау қажеттігі белгіленді.

Оқу, түсіну, қолдану. Негізін бастауыш мектептен алып, кейіннен жоғарғы сыныптарда жалғасын табатын бұл дағдылар көптеген жылдар бойы біздің еліміздің ғана емес, бүкіл дүниежүзі ұстаздарының назарынан түспей келе жатқан көкейтесті мәселе. Адамзаттың білім көкжиегі кеңейіп, өркениет дамыған сайын, оқу дағдыларының өзектілігі жылдан-жылға арта түсуде. Өйткені бұл – білім алудың, қала берді ғылымның өзегі, іргетасы, адами капиталдың бір өлшемі.

Бастауыш білім беру кезеңіндегі оқу сауаттылығының жай-күйін анықтап, даму үдерістерін талдайтын PIRLS халықаралық зерттеуінің соңғы өткен сынағына Қазақстан тек 2016 жылы ғана, алғаш рет, қатыса алды. Бес жылда бір рет әлемнің 4-сынып оқушыларының арасында өткізілетін осы емтиханда 50 мемлекеттен барлығы 250 мың бала тест тапсырды. Зерттеуге республикамыздың әртүрлі облысында орналасқан 172 мектептің оқушылары сынға түсіп, нәтижесінде еліміз 27-орынды иеленді. Өзге елдермен қатар бір сапта тұрған еліміздің адами капиталының сапасы осы. Бұл – төмен көрсеткіш және оқушылармен қатар, ұстаздарға да берілген баға!

Осыған орай оқушылардың оқу сауаттылығын артыру үшін зерттеу жұмысы жүргізілді. Зерттеудің мақсаты – оқу сауаттылығын арттыруда не істеу керектігін анықтау.

Мәтінді оқу және түсіну сапасын бағалайтын PIRLS зерттеуі оқушылардың сабақта және сабақтан тыс кезде қолданатын оқудың екі түрін қарастырады – әдеби тәжірибе жинақтау мақсатында оқу және ақпаратты меңгеру мен қолдану мақсатында оқу. Мәтіндерді оқу барысында оқушылар оқу дағдыларын бағалайтын, төрт топқа бөлінген, мынандай ерекше тапсырмаларды орындайды: нақты

берілген ақпаратты табу; тұжырымдарды қорытындылау; ақпаратты интерпретациялау және жинақтау; мәтін мазмұнын, тілдік ерекшеліктер мен құрылымын талдау және бағалау.

Зерттеу болжамы (мәселенің тұжырымы). Егер, мұғалім бастауыш білім беру кезеңіндегі педагогикалық үдерісті ұйымдастыру мен өткізу барысында оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыруда кездесетін мәселелермен таныс болса және де оқу сауаттылықты қалыптастыратын тиімді әдістер мен жаңашыл тәсілдерді меңгерген болса, онда, бастауыш сынып оқушылары сыныптың деңгейіне қарай мәтіндерді саналы оқуға машықтанады және бейімделеді, яғни бұл, бастауыш сынып оқушыларына қойылатын оқу сауаттылық талаптарының дидактикалық заңдылыққа үйлесімді жүзеге асырылуы болып табылады және жоғары сыныптарда әдеби шығармаларды өзбетінше оқуға төселеді және гуманитарлық бағыттағы пәндердің мән-мазмұнын жете түсініп, талдаулар жасай алу қаблеттерінің артуына, функционалдық сауаттылықтарының берік болуына негіз болады.

Зерттеу мақсаты – болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыруда кездесетін мәселелермен және тиімді әдіс-тәсілдермен таныстыру, тәжірибеде тексеру.

Зерттеу тарихы. «Оқу сауаттылығы» термині халықаралық тестілеу контексінде 1991 жылдан бастап, ал отандық педагогикада 2016 жылы еліміз PIRLS зерттеуіне 2016 жылы алғаш рет қатысқан кезден бері пайда болды.

Зерттеу әдістері

Зерттеуде мынандай теориялық әдістер қолданылды:

- эмпирикалық әдістер;
- білім беру жүйесін реттейтін Қазақстан Республикасының нормативтік-құқықтық ереже актілерін білім беру мазмұнының әлеуметтік тапсырыс талаптарына сәйкестігін анықтау мақсатында талдау;
- зерттеудің терминологиялық аппараттын сипаттайтын социологиялық және пси-

хологиялық-педагогикалық әдебиеттерді концептуалды және терминологиялық талдау;

– жаңартылған білім мазмұнындағы кәсіби-педагогикалық іс-әрекеттің компоненттік құрамын, ұйымдастыру әдістері мен өзара байланысын анықтауға мүмкіндік беретін құрылымдық-функционалдық талдау.

Бастауыш сыныптардағы гуманитарлық пәндерге бағытталған жаңашыл тәсілдерді оқу үрдісіне енгізу жолдарын анықтау үшін педагогикалық тәжірибенің озық үлгілері мен қолданылған жаңашыл әдіс-тәсілдерді педагогикалық үдерісте пайдалану жолдары талқыланды.

Талдау

Оқушылардың оқу біліктілігі мен дағдыларының деңгейін анықтайтын PISA және PIRLS сияқты халықаралық зерттеулер болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттіліктерінің қалыптасуына ерекше мән беру керектігін айқындап отыр. Осындай халықаралық зерттеу талаптарына сай болу үшін болашақ бастауыш сынып мұғалімдері гуманитарлық цикл пәндерін оқытуда мәтінмен жұмыс жасаудың тиімді әдіс-тәсілдерін игеруі тиіс.

Сапалы білім беруге қол жеткізу үшін елімізде әртүрлі жүйелі жұмыс жүргізіліп жатыр. Солардың ішінде халықаралық зерттеулерге қатысудың маңызы ерекше. Бұл ұйымдар әлемдік деңгейде білім саясаттарын жасап, білім беру жүйелерінің сапасын бағалау арқылы мемлекеттердің экономикалық тартымдылығын арттырып, оларды өзара салыстыруға мүмкіндік алды. Аталмыш ұйымдардың ұсыныстарын қабылдау немесе қабылдамау әр елдің өз еншісінде болғанымен, олар жекелеген елдердің білім беру жүйелерінде орын алып жатқан реформаларға тікелей ықпал етуде.

PIRLS дегеніміз – мәтінді оқу мен түсіну сапасын зерттеу. Зерттеу барысында оқушылардың сабақта және сабақтан тыс кезде қолданылатын оқудың екі түрі зерттеледі:

1. Әдеби тәжірибе жинақтау мақсатында оқу.

2. Ақпаратты меңгеру мен қолдау мақсатында оқу.

Ақпараттық және әдеби мәтіндерді оқу барысында оқушылар оқу дағдыларын бағалайтын төрт топқа бөлінген ерекше тапсырмаларды орындайды.

PIRLS халықаралық зертеу болғандықтан, осы мәселеге байланысты көптеген ғалымдар оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыру үшін мұғалімдердің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыру керектігі жөнінде жазған. PIRLS зерттеуінің мақсаты әртүрлі әлем елдерінің бастауыш сыныптарының мәтінді түсіну деңгейлерін сәйкестендіру және ұлттық білім жүйесінің оқу сауаттылығын ашудағы ерекшеліктерін анықтау болып табылады. [3, 5-6]. Ол, сондай-ақ, мұғалімдерді, жаңашылдықты және дұрыс білім саясатын бағалайды. «Алдыңғы қатарлы дамыған білім беру жүйелерінің тәжірибелеріне сүйенсек, аталмыш елдерде ұстаздардың көшбасшылық әлеуетін, олардың өздерінің кәсіби әрекеттеріне деген сенімдерін және кәсібилігін арттыруға баса назар аударатындығын көруге болады» [4, 43-б].

Оң нәтижеге қол жеткізген мұғалімдерді зерттеу барысында оларда оқу сауаттылықты қалыптастыратын әдістер жүйесі мен мықты білімдері бар екендігі анықталды. «Оқу сауаттылығы дегеніміз – қоғам қажет ететін және/немесе қоғам бағалайтын жазу тілі формаларын түсіну және қолдана білу қабілеті. Оқырмандар мәтіндердің мағынасын әртүрлі формада құра алады. Олар үйрену үшін де, мектептегі және күнделікті өмірдегі оқырмандар қоғамдастығына қатысу үшін де және ләззат алу үшін де оқиды.» [5 12 б].

Білім беру саласында қол жеткізілген бүкіләлемдік бітімнің мәні оқушылар үшін білімнің де, дағдылардың да тең дәрежеде маңызды екендігіне саяды. Заманауи тәсілдің ең негізгі ерекшелігі оқушылардың алған білімдерін жай ғана иеленіп қоймай, оларды орынды жерде қолдана білуіне басты назар аудару болып табылады, ал ХХІ ғасырда талап етілетін дағдылардың мәні дәл осында. Сондай-ақ, өскелең ұрпақ қазіргі ақпараттық заманға бейім болуы үшін олардың функционалдық сауаттылығына зор көңіл бөлу қажет-

тігі басты назарда болуы тиіс. Еліміз білім беру жүйесінің алдына оң нәтижеге бағытталған білім моделін жасауды және оны халықаралық білім беру кеңістігіне интеграциялау мақсатын қойды. Демек, оқушыларды еңбектің қай саласында болмасын, әсіресе білім алуда тек ақпарат жиынтығын меңгертумен шектелмей, іс-әрекетін өздігінен тиімді ұйымдастыра отырып, ізденушілік пен шығармашыл (креативті) бағыт ұстанатын, сол тұрғыда өз болмысын дамыта алатын құзырлы маман болуға даярлау қажет. Оқушылардың болмысын қалыптастыратын адам болашақ бастауыш сынып мұғалімі болғандықтан, ең бастысы, олардың педагогикалық әлеуетіндегі кәсіби құзыреттілігін арттыру арқылы оқушылардың оқу сауаттылығын дамытуды қолға алу керек. Ол үшін ЖОО-дағы болашақ бастауыш сынып мұғалімдері мен мектепте жұмыс жасап жатқан бастауыш сынып мұғалімдерінің гуманитарлық бағыттағы пәндерінде оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру барысындағы іс-әрекеттерін зерттеп, аталмыш мәселені шешу жолында атқарылуға тиісті жұмыстарды анықтау қажет.

Білім саласындағы енгізіліп жатқан реформалар өзімен бірге жаңа әдістер мен тәсілдерді алып келді. Осы әдіс-тәсілдерді үнемі жетілдіріп, заман талабына сай бейімдеу қажет.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің және мектептегі бастауыш сынып мұғалімдерінің оқушыларда оқу сауаттылықты қалыптастыра алу қабілеттерін анықтау мақсатында SWOT-талдау жасалды. Бұл талдау болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің мықты және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін анықтап, оқушылардың оқу сауаттылықтарын қалыптастыру барысында өз мүмкіндіктері мен мықты жақтарын пайдалануға, қауіптер мен әлсіз жақтарын азайту стратегиясын жасауға көмектеседі. Ең бастысы, болашақ бастауыш сынып мұғалімдері өз әрекеттерін моделдеуге үйренсе, жаңа технология мүмкіндіктерін пайдаланып, жұмыстарын сапалы жүргізетін болады.

Зерттеу барысында эмпирикалық әдістер де қолданылды. Олар арқылы білім беру мекемелеріндегі оқушылардың оқу сауаттылықта-

рының қалыптасу деңгейі туралы ақпарат алып, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлауда нені ескеру керектігі зерттелді. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінен және мектептегі бастауыш сынып мұғалімдерінен сауалнама алынып, мұғалімнің іс-әрекетінде қандай мәселені шешу керектігі анықталды. Мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін үнемі жетілдіріп отыру қажеттігі, үздіксіз білім алуға ынталандыру керектігі көрінді.

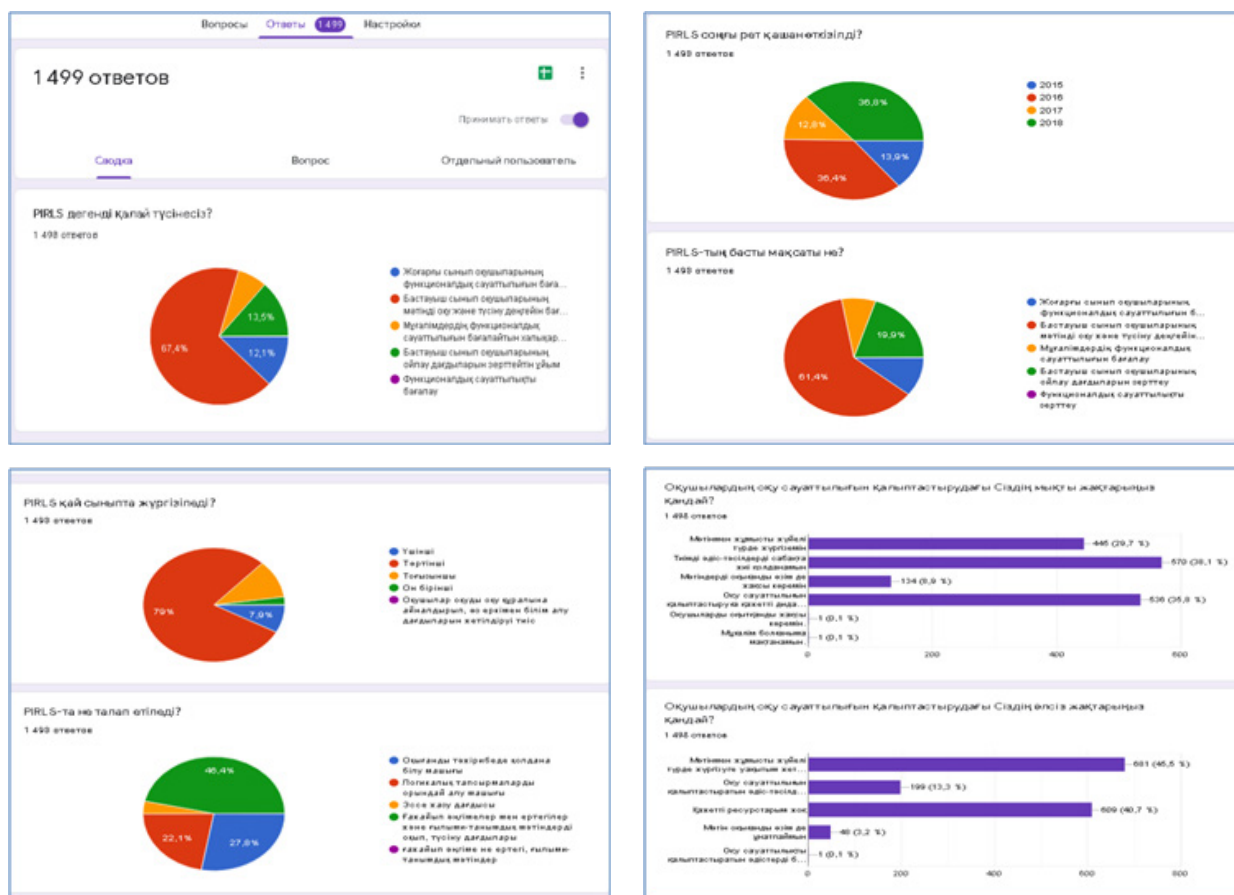
Сауалнама нәтижелерін статистикалық талдау әдістері арқылы сараптамадан өткізіп, мұғалімдердің кәсіби құзыреттіліктерінің деңгейін анықтау мүмкін болды. Зерттеу барысында жоғарыда сипаттамасы берілген әдістер қолданылды. Зерттеу жұмысына Алматы облысының және Алматы қаласының бастауыш сынып мұғалімдері мен Жетісу университетінің білімгерлері қатысты.

Зерттеу жұмысы университеттегі «Жаңартылған білім беру мазмұнына бейімделген

болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыру» тақырыбындағы гранттық жоба аясында Алматы облыстық әдістемелік кабинеттегі «Жаңартылған білім беру мазмұны» бөлімі мен Zerde.Didakt компаниясының көмегімен ұйымдастырылды. Зерттеуге 1499 адам, оның ішінде Алматы облысының бастауыш сынып мұғалімдері және Жетісу университетінен студенттері қатысты. Зерттеудің басты мақсаты бастауыш сынып мұғалімдерінің PIRLS туралы не білетіндерін анықтау, оқушылардың оқу сауаттылықтарын қандай әдістер арқылы жүзеге асыруға болатындығын және мәтінмен жұмыс жасау жұмыстарының қалай жүзеге асырылатындықтарын анықтау болған.

Зерттеу жұмысының нәтижесінде (1-сурет) бастауыш сынып мұғалімдерінің PIRLS туралы әлі де толық білмейтіндігі және де мәтінмен жұмыс жасау әдістерін толық игермегендіктері анықталды.

1 Сурет. Зерттеу жұмысының нәтижесі

PIRLS халықаралық зерттеуі жайында мұғалімдердің 34% мүлде білмейтіндігі анықталды. «PIRLS соңғы рет қашан өткізілді?» деген сауалға мұғалімдердің 88%, «PIRLS-тың басты мақсаты не?» деген сұраққа 39%, ал «PIRLS-та не талап етіледі?» деген сауалға 54% қате жауап берді.

SWOT-талдаудағы «Оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастырудағы сіздің мықты жақтарыңыз қандай?», «Оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастырудағы сіздің әлсіз жақтарыңыз қандай?» деген сауалдарға мұғалімдер өздерінің мықты және әлсіз жақтарын көрсетті.

«PIRLS халықаралық деңгейде оқушылардың оқудағы ілгерілеуін бақылайды және әу бастан болашақтағы өзгерістерді бағалау үшін әзірленген» [6,166] .

Осы зерттеудің нәтижесі сараланғаннан кейін, анықталған олқылықтардың орнын толықтыру үшін облыстық деңгейде вебинар ұйымдастырылып, бастауыш сынып мұғалімдерімен оқушылардың оқу сауаттылығын арттырудағы тиімді әдістер талқыланды. Нәтижесінде, бастауыш сынып мұғалімдері мәтінмен жұмыс жасау бойынша тиімді әдістер мен қажетті және тиісті ресурстар қорын педагогикалық тәжірибеде пайдаланып, оқушылардың оқу сауаттылықтарын қалыптастыру мүмкіндіктерімен танысып, жұмыстарының озық және кем тұстарын анықтай алды.

Осындай зерттеулер арқылы білімді ұстаздар санын арттырып, жалпы, еліміздің дамуына әсер етуге болады. Сол себепті, ең бірінші, бастауыш сынып мұғалімдерінің білімдерін жетілдіріп, оқушылардың оқу сауаттылықтарын арттыруға байланысты жүйелі жұмыс жүргізу керек. Осыған орай, облыстық әдістемелік кабинет облыстың бастауыш сынып мұғалімдерінің білімдерін жетілдіруге байланысты жүйелі жұмыс жүргізу ісін пысықтай түсті.

Зерттеу барысында Алматы облысының мектептерінің қатысуымен вебинар ұйымдастырылып, мұғалімдерге оқушылардың оқу сауаттылықтарын қалыптастыруға байланысты әдістемелік көмек көрсету мәселесі

талқыланды. Зерттеудің нәтижесін ескеріп, университеттегі болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін дайындау барысында гуманитарлық бағыттағы пәндерді тереңдете оқыту мәселесі білім беру мазмұнына енгізіліп, оқу бағдарламасы әзірленді.

Осы зерттеудің аясында, ұстаздар халықаралық зерттеулердің маңыздылығын түсіне бермей жататындығы байқалды. Мұғалімдер әлі де қағазбастылықтан арыла алмай, көп жағдайда мұндай жұмыстарды үстірт істеп жатады. «Өмір бойы білім алу» қағидасын жүйелі қолға алу керектігі тағы бір мәрте нақтылана түсті. Білім саласында жүріп жатқан реформалардың дұрыс жүзеге асыруы мұғалім тұлғасына тікелей байланысты. Сондықтан, ең алдымен, мұғалімнің кәсіби құзыреттіліктерін артыру мәселесі басты назарда болу қажет. Әр мектепте, әр сыныпта жаңартылған бағдарламаны жүзеге асыратын ұстаздарға жағдай жасалу керек. Жаңаша оқыту, жаңа технологиялар қолдану, соның ішінде гуманитарлық бағыттағы пәндерді оқытуда ұстаздар оқушылардың оқу сауаттылықтарын арттыру мәселесін терең түсіну қажет екендігі негізделді.

Көптеген технологияларды оқу үрдісінде жүзеге асыру үшін арнайы ресурстар керектігі белгілі. Жоба аясында жаңартылған білім беру негізіне бағытталған білім беру үрдісін гуманитарлық, жаратылыстану-математикалық, эстетикалық білім мен тәрбие беру бағытындағы пәндер бойынша топтастырып, тиімді жаңа технологияларға қажетті ресурстарды дайындау қолға алынуда. Ресурстар мектеп мұғалімдері мен қатар, ЖОО-ның оқытушыларына әдістемелік көмек ретінде ұсынылмақ.

Бұл өз алдына ұстаздардың кәсіби құзыреттіліктерін арттыруды және мектеп ішінде арнайы жағдай жасау мүмкіндігін талап етеді. Ресурстарды қолданып, жаңаша тәсілдерді меңгеру ұстаздарға үнемі білімін жетілдіріп отыруға итермелейді. Осылайша, оқушылардың білімге деген құштарлығын арттырып, өмір бойы үздіксіз білім алуға бейімдеу қажет болады. Ол жайында Peter Sengetyң «The fifth

discipline» еңбегінде «Болашақта басқарудың барлық деңгейінде адамдардың іскерлік адалдығы мен білім ала білу қабілетін пайдалануды үйренген ұйымдар ғана табысқа жететін болады. Үйрене алатын ұйымдар болады, өйткені әрбір адам білім алуға іштей құштар» делінеді. [7, 22-23 б].

Қорытынды

Аталмыш зерттеу жобасы алты айға созылды. Зерттеу қорытындылары бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігінің дамуына арнайы қолдау көрсетілудің маңызды екендігін көрсетті. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің дамуына қолдау көрсету бастауыш білім беру кезеңінде педагогикалық үдерісті ұйымдастыратын мұғалімдердің тұтас ұйым ретінде дамуына және білім беру жүйесінде орын алып жатқан реформаларды жылдамдатуға оң әсерін тигізетіндігі белгілі болды.

Оқушыларды өмір бойы білім алуға бастауыштан бастап дағдыландыру қажет. Қазіргі ақпараттық заманда өмір сүріп жатқан оқушылар ақпаратты сұрыптап, қажеттісіні алып, үнемі білімін жетілдіріп отыруы маңызды. Ол үшін алдымен болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырып, ал өз кезегінде ол оқушыларын мәтінмен жұмыс жасай алуға бейімдейтін болады.

Сонымен қатар, аталмыш зерттеу аясында халықаралық тестілеу жүйелері мен талаптарына сай болуға ұмтылудан бұрын мектептеріміздің ішкі әлеуетін арттырудың өзегі болып оырған мұғалімдердің кәсіби құзыреттіліктерін арттыру маңызды екендігін көрсетті. Осы тұрғыда, орта білім беру саласын реформалауға итермелейтін сыртқы талаптар мен мектептеріміздің ішіндегі кәсіби және көшбасшылық әлеуеттің арасындағы қарымқатынас келешек зерттеулерге арқау болады.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы «Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы» № 832 Қаулысы.
2. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру (бастауыш сыныптар). Әдістемелік құрал. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013.
3. PIRLS-2016 Бастауыш мектеп оқушыларының мәтінді оқу және түсіну сапасын бағалау // ҚР БҒМ, Ақпараттық-талдау орталығы. – Астана, 2015.
4. Қанай Г. Ұстаз кәсібилігі мен көшбасшылығы: қазақстанның төрт мектебінде ұстаз көшбасшылығын дамыту // ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚҰУ ХАБАРШЫ «Педагогикалық ғылымдар» сериясы. – 2021. – №1 (66). – Б. 42-55.
5. PIRLS 2016 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) pirls // PIRLS 2016 Reading Framework Ina V.S. Mullis, Michael O. Martin, and Marian Sainsbury Assessment Framework, 2nd Edition Ina – 2015. – P. 11-29.
6. Mullis I.V.S., Martin M.O., Gonzalez E.J., Kennedy A.M. PIRLS 2001 International Report: IEA's Study of Reading Literacy Achievement in Primary Schools. – 2003. – P. 6-16.
7. Peter Senge The fifth discipline // The art and practice of the learning organization composed by Max Vasilyev Kharkov. – 2006. – P. 21-36.

А.С. Таурбекова¹, Н.К. Толегинова²

¹Жетысуский университет имени И. Жансугурова, Талдыкорган, Казахстан

²ТОО "Zerde.Didakt", Талдыкорган, Казахстан

Внедрение инновационных методов в учебный процесс направленные на гуманитарные дисциплины в начальной школе

Аннотация. В статье описаны методы, которыми будущие учителя начальных классов в преподавании гуманитарных дисциплин смогут научить учеников читательской грамоте

Радикальные реформы проводятся в сфере образования с целью вхождения в топ-30 развитых стран. В связи с этим школа участвует в ряде международных исследований, определяющих уровень функциональной грамотности учащихся.

Недавние исследования PISA (2020) и PIRLS (2016) показывают, что казахстанские школьники сильно отстают от своих зарубежных сверстников в работе над текстом. Это означает, что у наших учеников недостаточно развиты навыки чтения и умения. Поскольку программа PIRLS («Прогресс в международном исследовании грамотности чтения») предназначена для учащихся начальной школы, давайте рассмотрим ее подробнее. Чтобы соответствовать таким международным исследованиям, будущие учителя начальных классов должны овладеть эффективными методами работы с текстом в преподавании гуманитарных наук.

Необходимо готовить учащихся к непрерывному обучению с начальной школы. В наш информационный век учащимся важно уметь сортировать информацию, получать то, что им нужно, и улучшать свои знания. Для этого необходимо повысить профессиональную компетентность будущего учителя начальных классов и научить учеников работать с текстом в процессе обучения.

На основании проведенного авторами исследования было установлено, что способность школьников по работе над текстом полностью еще не сформирована.

Ключевые слова: будущий учитель начальных классов; PIRLS; читательская грамотность.

A.S. Taurbekova¹, N.K. Tolegenova²

¹I. Zhansugurov Zhetysu University, Taldykorgan, Kazakhstan

²"Zerde.Didakt" LLP, Taldykorgan, Kazakhstan

Implementation of innovative methods in the educational process aimed at humanities disciplines in primary school

Abstract. The article describes methods by which future primary school teachers in the teaching of humanities will be able to teach students reading literacy.

Radical reforms are being carried out in the field of education in order to enter the top 30 developed countries. In this regard, the school participates in a number of international studies that determine the level of functional literacy of students.

Recent PISA (2020) and PIRLS (2016) studies show that Kazakhstani schoolchildren lag far behind their foreign peers in working with texts. This means that our students have insufficiently developed their reading skills. Since the PIRLS («Progress in International Reading Literacy Research») program is intended for elementary school students, let's take a closer look at it. In order to comply with international standards, future primary school teachers must master effective methods of working with text.

Students should be prepared for continuous learning from primary school. Students should be able to sort information, get what they need and improve their knowledge. To do this, it is necessary to improve the professional competence of future teachers.

The authors conducted a study, which showed that the ability of schoolchildren to work with texts has not yet been fully formed.

Keywords: future primary school teacher, PIRLS, reader literacy.

References

1. Kazakhstan Respublikasy k met n 2012 zhyl y 25 mausymda y O ushylardy funktsionaldy sauattyly yn damyту zh n ndeg 2012-2016 zhyldar a arnal an ltty s- imyl zhosparyn bek tu turaly 832 aulysy [Slave No. 832 of the Government of the Republic of Kazakhstan dated June 25, 2012 «approval of the National Action Plan for the development of functional literacy of schoolchildren for 2012-2016»], [in Kazakh].
2. Kazakhstan Respublikasynda b l m berud zh ne ylymdy damytudy 2020-2025 zhyldar a arnal an memlekett k ba darlamасыn bek tu turaly O ushylardy funktsionaldy sauattyly yn alyptastyru bastauysh synypтар d stemel k ral Astana. Y Altynsarin atynda yltty bilm akademiiasy [The state program for the development of education and science of the Republic of Kazakhstan for 2020-2025 is being approved. Formation of functional literacy of students (son of the beginning). Justice is a tool], 2013, [in Kazakh].
3. PIRLS-2016 Bastauysh mektep oushylaryny matind oqu tusinu sapасыn bag alau QR BGM Aqpratty -taldau ortalyy [Study PIRLS-2016 primary school results and assessment of the quality of admission. Information and analytical center of the Ministry of education and science of the Republic of Kazakhstan]. Astana, 2015.
4. Kanai G. Ustaz kasibiligi men koshbasshylygy: Kazakstannyn tort mektebinde ustaz koshbasshylygyn damyту. AL-FARABI atyndagy KUU HABARSHY «Pedagogikalyq ғылымдар» serijasy [Teacher professionalism and leadership: the development of teacher leadership in four schools of Kazakhstan. BULLETIN OF AL-FARABI KNU «Pedagogical Sciences» series]. 2021. No.1 (66). P. 42-55, [in Kazakh].
5. PIRLS 2016 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) pirls. PIRLS 2016 Reading Framework Ina V.S. Mullis, Michael O. Martin, and Marian Sainsbury Assessment Framework, 2nd Edition Ina. 2015. P. 11-29.
6. PIRLS 2001 International Report: IEA's Study of Reading Literacy Achievement in Primary Schools, Mullis, I.V.S., Martin, M.O., Gonzalez, E.J., & Kennedy, A.M. 2003. P. 6-16.
7. Peter Senge The FIFTH DISCIPLINE. The Art and Practice of the Learning Organization Composed by Max Vasilyev Kharkov. 2006. P. 21-36.

Авторлар туралы мәліметтер:

Таурбекова А.С. – магистр, педагогика және психология жоғары мектеп, Оқыту және тәрбиелеу білім беру бағдарламасының оқытушы-дәріскер, I. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған, Қазақстан.

Толегенова Н.К. – “Zerde.Didakt” ЖШС директордың оқу-әдістемелік жұмыстар жөніндегі орынбасары Талдықорған, Қазақстан.

Taurbekova A.S. – Master, Lecturer of the educational program of the Higher School of pedagogy and psychology, training and education, I. Zhansugurov Zhetysu University, Taldykorgan, Kazakhstan.

Tolegenova N.K. – Deputy director for educational and methodological work of “Zerde.Didakt” LLP, Taldykorgan, Kazakhstan.